

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Методичні вказівки
до СРС та практичних занять
з дисципліни
“ ВНУТРІШНЬОФІРМОВЕ ПЛАНУВАННЯ
ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ”
для заочної форми навчання

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Методичні вказівки призначені для надання допомоги студентам спеціальності «Менеджмент організації» при самостійній роботі з вивчення теоретичного матеріалу з дисципліни «Внутрішньофірмове планування природоохоронної діяльності» у порядку підготовки до лекційних, практичних занять, поточного та підсумкового контролю знань.

Методичні вказівки представлені по окремим темам робочої програми і програми модульного контролю знань. Вони визначають основні теоретичні положення, якими повинен оволодіти студент. По кожній темі представлені контрольні запитання для самостійної перевірки отриманих знань і задачі, рішення яких буде сприяти практичній реалізації отриманих знань. По кожній темі визначені знання й уміння студента.

Ціль методичних вказівок: поглиблення теоретичних знань у процесі самостійного вивчення дисципліни студентом і придбання практичних навичок для рішення конкретних задач та економічної оцінки запропонованих ситуацій.

Для поглиблення знань за курсом і придбання довідкової інформації рекомендується скористатися зазначеною літературою.

Перевірка отриманих студентом знань у процесі самостійної роботи з тем здійснюється по програмі модульного контролю.

Для студентів заочної форми навчання представлені контрольні завдання.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЛЕКЦІЇ

<i>№ n/n</i>	<i>Назва та зміст теми занять</i>	<i>Кількість годин</i>	<i>Кількість годин СРС</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1.1.	1. Стратегічне та поточне планування. Система внутрішньофірмових планів підприємства Еволюція планування, стратегічне планування, бізнес-планування, поточне та оперативне планування, бюджети, контролінг.	2	4
1.2.	Зміст стратегічного планування та стратегічне управління природоохоронною діяльністю Теоретичні основи та сутність стратегічного планування. Основні цілі стратегічного планування, управління природоохоронною діяльністю, довгострокові програми природоохоронної діяльності підприємств. Рішення задач по охороні навколишнього середовища при розробці бізнес-планів, схем розміщення підприємств, екологічних програм.	2	6
1.3.	Річні, поточні плани Методи прийняття та обґрунтування планових рішень. Планування інноваційних та інвестиційних	2	6

1	2	3	4
	діянь, економічна ефективність здійснення природоохоронних заходів. Інвестиційні проблеми раціонального природокористування. Основна мета планування природокористування. Значення розробки комплексних цільових програм регіонів. Заходи що закладаються в планах по охороні природних, земельних, водних і лісових ресурсів.		
2.1.	2. Оперативне планування, контроль виконання планів і управління природоохоронною діяльністю Основи оперативного планування та екологічного нормування. Склад календарно-планових нормативів. Природоохоронні ліміти, їх значення, моніторинг, його зміст. Підсумки моніторингу дослідженні при екологічному нормуванні.	2	6
2.2.	Бюджетування Зміст процесу бюджетування. Види операційних бюджетів. Капітальний бюджет. Екологічні фонди. Основні напрямлення витрат бюджетних засобів екологічних фондів.	2	4
2.3.	Контроль виконання планів. Контролінг Інструментарій контролінга для управління природокористуванням. Бюджетування як елемент інструментарію контролінгу. Управління природокористуванням, адміністративно-контрольні й економічні методи управління природокористуванням.	2	4
Контроль знань			К/Р № 1
Усього на курс:		12	30

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

№ п/п	Назва та зміст теми занять	Кількість годин	Кількість годин СРС
1	2	3	4
1.1.	1. Стратегічне і поточне планування. Система внутрішньофірмових планів підприємства Аналіз змісту окремих видів планів і їх роль у загальній системі планів. Інформаційне забезпечення окремих розділів різних видів планів.	1	6
1.2.	Стратегічне планування і стратегічне управління природоохоронною діяльністю Розробка розділів плану охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів, розробка й оцінка довгострокових програм природоохоронної діяльності в бізнес-плані.	1	6

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
	Річні, поточні плани		
1.3.	Оцінка інноваційно – інвестиційної діяльності природоохоронних заходів; оцінка заходів щодо охорони природних ресурсів.	2	6
	2. Оперативне планування, контроль виконання планів і управління природоохоронною діяльністю		
2.1.	Основи оперативного планування та екологічного нормування: нормативи, ліміти, моніторинг, їх роль в екологічному нормуванні, використання нормативної бази при оцінці заходів природоохоронної діяльності, що включаються в план.	2	6
	Бюджетування		
2.2.	Складення капітального бюджету, його інформаційна база, пріоритетні напрямки витрат екологічних фондів.	1	4
	Контроль виконання планів. Контролінг		
2.3.	Оцінка інструментів управління природоохоронною діяльністю, аналіз і оцінка методів (адміністративних, економічних) управління природокористуванням.	1	4
Усього практичних занять:		8	32

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛІВ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

ТЕМА 1.1. СТРАТЕГІЧНЕ І ПОТОЧНЕ ПЛАНУВАННЯ. СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОФІРМОВИХ ПЛАНІВ ПІДПРИЄМСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У цій темі необхідно вивчити еволюцію економічного планування. Звернути увагу на те, що першими об'єктами планування були бюджет країни, рівень податків, емісія грошей та ін. У 16-18 століттях Англія і США проводили в різний час політику протекціонізму і лібералізму, кожна з яких по своєму впливала на економіки цих країн. Завдяки політиці протекціонізму Англія й Америка, кожна у визначений час, ставали світовими державами. Еволюція планування здійснювалася на різних рівнях: державному (федеральному), територіальному (регіональному), міжгалузевому (цільові комплексні програми) і внутрішньофірмовому (бізнес-планування, тактичне й оперативне планування). У 60-ті роки минулого сторіччя особливу увагу на підприємствах Америки стали приділяти довгостроковому стратегічному плануванню, наслідком чого є визначення основних орієнтирів його розвитку. Цей план не має кількісних і якісних показників. Тому в поточній діяльності підприємства використовуються тактичні плани. Вони складаються на більш короткі терміни, у них містяться конкретні якісні і кількісні показники.

У цій темі необхідно розібратися в змісті і структурі наступних видів і планів: стратегічного плану, бізнес-плану, тактичного й оперативно-календарного плану, а також ознайомитися із сучасними інструментами планування – бюджетуванням і контролінгом. Вивчивши матеріал по цій темі необхідно розібрати логіку, послідовність розробки різних планів і сформулювати систему планів. [1, с.64-124, 35-63; 16, с.39-63, 238-257; 5, с.43-91]

ЗНАННЯ: основних етапів еволюції економічного планування, його вплив на економічний розвиток країни, основних видів внутрішньофірмових планів їх інструментів, а також склад і структуру системи внутрішньофірмових планів.

УМІННЯ: визначити структуру і склад кожного виду планів і вміти користуватися інструментами планування (бюджетами, контролінгом).

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Основні етапи еволюції економічного планування.
2. Зміст політики протекціонізму і фритредерства.
3. І. Шумпетер про роль підприємців у нововведеннях.
4. Відмінність регіональних планів від цільових комплексних програм.
5. Види внутрішньофірмових планів.

6. Система внутрішньофірмового планування.
7. Основні відмінності стратегічного планування від бізнесу-планування.
8. Відмінність тактичного планування від стратегічного.
9. Основний зміст оперативно-календарних планів.
10. Роль сучасних інструментів планування (бюджетів, контролінгу) у розробці різних планів.

ТЕМА 1.2. ЗМІСТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ І СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У цій темі необхідно вивчити теоретичні основи і сутність стратегічного планування, зміст і структуру плану. Особливу увагу звернути на основні види управлінської діяльності в рамках процесу стратегічного планування: розподіл ресурсів, адаптація до навколишнього середовища. Звернути увагу на сильні і слабкі сторони фірми. Вибрати стратегію що відповідає ідеалам і цілям підприємства. Для цього необхідно сформулювати бачення, місію. Визначити роль стратегічного планування в управлінні природоохоронною діяльністю. Стратегічне планування природоохоронної діяльності здійснюється на різних рівнях: державному, регіональному, підприємства. Вивчити зміст довгострокових програм природоохоронної діяльності і їх видів. Визначити місце і роль заходів з охорони навколишнього середовища при розробці бізнес-планів, схем розміщення підприємств. Розглянути зміст екологічних програм і їх роль в охороні навколишнього середовища. [5, с.129-142; 16, с.39-62; 17, 324-327, 364-370; 8, с.282-304]

ЗНАННЯ: теоретичних основ розробки стратегічного плану, його змісту, а також інформації необхідної для розробки довгострокових програм природоохоронної діяльності.

УМІННЯ: зібрати необхідну інформацію для розробки стратегічного плану, скласти окремі його розділи. Розробити довгостроковий план природоохоронної діяльності й екологічну програму.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття "стратегія".
2. Визначення поняття "стратегічне планування".
3. Визначення понять "бачення", "місія", "цілі" фірми.
4. Сформулюйте бачення, місію і цілі для конкретної фірми.
5. Основні цілі, що досягаються за допомогою системи стратегічного планування на фірмі.
6. Навести класифікацію економічних і неекономічних цілей фірми.
7. Основні розділи плану "Стратегії фірми".

8. Зміст стратегічного плану природоохоронної діяльності.
9. Державні, регіональні і внутрішньофірмові довгострокові і короткострокові плани природоохоронної діяльності.
10. Роль заходів з охорони навколишнього середовища в бізнес-плані і при складанні схем розміщення підприємств.
11. Зміст екологічних програм.

ТЕМА 1.3. РІЧНІ, ПОТОЧНІ ПЛАНИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У цій темі необхідно вивчити зміст і структуру тактичного плану. Він є проміжним між довгостроковим і короткостроковим (оперативно-календарним планом), розробляються на термін 1-2 року. Цей план у розширеному варіанті містить наступні розділи: економічна ефективність виробництва, норми і нормативи, виробництво і реалізація продукції, матеріально-технічне забезпечення виробництва, персонал і оплата праці, витрати виробництва, прибуток і рентабельність, інновації (технічний і організаційний розвиток підприємства), інвестиції і капітальне будівництво, охорона природи і раціональне використання природних ресурсів, соціальний розвиток колективу, фонди спеціального призначення, фінансовий план.

При вивченні цієї теми потрібно особливо звернути увагу на планування інноваційної й інвестиційної діяльності природоохоронної діяльності, а також визначення ефективності природоохоронних заходів, що плануються; розрахунок дисконтованого доходу, рентабельності інвестицій і строку їх окупності.

Основна мета планування природокористування – ощадливе використання природних ресурсів. Для цього необхідні нові технології видобутку, переробки і використання відходів. З'являється інвестиційна проблема. Для рішення цієї проблеми необхідно визначити джерела фінансування.

У тактичному плані підприємства обов'язково повинен бути розділ плану – охорона природних, земельних, водяних, лісових ресурсів. Необхідно вивчити інформацію на основі якої повинен розроблятися цей розділ. Потрібно звернути увагу на те, що кожний регіон складається з окремих підприємств і організацій. Кожна організація окремо не може вирішити регіональну проблему, необхідний комплексний підхід. Для цього розробляються комплексні цільові програми регіонів. [5, с.215-251; 16, 63-83; 17, с.253-314, 400-417, 450-478; 8, с.90-102]

ЗНАННЯ: структури і змісти короткострокового тактичного плану підприємств; планування інноваційної й інвестиційної діяльності підприємства; зміст необхідної інформації для розробки комплексних регіональних програм і планів підприємств з охорони природних,

земельних, водяних, лісових ресурсів.

УМІННЯ: розрахувати ефективність заходів, що плануються з охорони навколишнього середовища – чисту дисконтовану вартість, строк окупності інвестицій, рентабельність та ін.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Різниця між тактичним і стратегічним плануванням.
2. Розділи тактичного плану і їх зміст.
3. Характеристика інформаційних зв'язків між розділами тактичного плану.
4. У яких показниках виявляється ефективність тактичного плану підприємства?
5. Зв'язок тактичного плану з бізнес-планом підприємства.
6. Які ресурси відносяться до категорії інвестицій?
7. Які показники визначають ефективність інвестицій?
8. Як здійснюється аналіз альтернативних інвестиційних проектів і вибір одного найбільш вигідного?
9. Етапи алгоритму планування інвестицій.
10. Етапи алгоритму планування інновацій.
11. Основні розділи бізнес-плану інноваційного проекту.
12. Потенційні джерела фінансування інвестицій на підприємстві.
13. Інвестиційні проблеми раціонального природокористування.
14. Зміст комплексних цільових програм регіонів з охорони навколишнього середовища.
15. Плани підприємств по охороні природних, земельних, водяних, лісових ресурсів.

ТЕМА 2.1. ОПЕРАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ, КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ ПЛАНІВ І УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

У цій темі необхідно вивчити структуру і зміст оперативного планування взагалі й окремо екологічного планування. Оперативне планування здійснюється по окремих підрозділах і на більш короткі терміни. Основа будь-якого оперативного плану – нормативи. У зв'язку з цим необхідно вивчити процес формування нормативної бази по раціональному використанню природних ресурсів і охорони навколишнього середовища. Цей процес складається з проведення моніторингу, розробки кадастрів і планових нормативів, установлення природоохоронних лімітів і створення екологічних фондів. Для розробки природоохоронних лімітів необхідна економічна оцінка природних ресурсів. Господарська (промислова) цінність ресурсу залежить від різних

факторів. Для кожного виду природних ресурсів складаються кадастри. Вони є основою для розробки нормативно-правової документації по природокористуванню.

Проведення моніторингу необхідне для оцінки якості навколишнього середовища і розробки лімітів на викиди. Нормативи по раціональному використанню природних ресурсів і ліміти на викиди встановлюються в плані як базові. Управління природоохоронною діяльністю здійснюється шляхом штрафів за відхилення від цих нормативів. Плату в рамках нормативів і за відхилення від них формують екологічні фонди. [16, с.224-238; 17, с.370-400, 400-417; 8, с.122-140, 218-230]

ЗНАННЯ: структури і змісти оперативних планів, ролі нормативів у розробці планів. Системи моніторингу для формування нормативної бази по охороні навколишнього середовища; зміст кадастрів для оцінки цінності ресурсів і розробки плати за їх використання; механізмів природокористування й охорони навколишнього середовища.

УМІННЯ: розробити з використанням існуючих нормативів оперативний план; розрахувати базові нормативи по раціональному природокористуванню й охороні навколишнього середовища; розрахувати розмір базової плати і плати за відхилення від базових нормативів.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Відзнаки показників оперативного плану від фактичних.
2. Структура і зміст оперативних планів.
3. Необхідність формування нормативної бази по раціональному використанню природних ресурсів і охороні навколишнього середовища.
4. Роль моніторингу в розробці нормативної бази з охорони навколишнього середовища.
5. Роль кадастрів у розробці нормативів по раціональному використанню природних ресурсів.
6. Фактори, що визначають цінність ресурсів.
7. Економічний механізм охорони навколишнього середовища.
8. Економічний механізм природокористування.
9. Формування екологічних фондів.
10. Роль нормативів в управлінні природоохоронною діяльністю і природокористуванням.

ТЕМА 2.2. БЮДЖЕТУВАННЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Останнім часом у фінансовому плануванні почали застосовувати новий інструмент – бюджети. По визначенню Ю. Бриггема і Л. Гапенські "Бюджет – це план, що докладно розкриває приток і відтік фінансів за

визначений плановий період". Ключова ціль бюджетування – забезпечення виробничого, комерційного процесу необхідними як по обсягу, так і за структурою грошовими ресурсами. Основні задачі бюджетування: встановлення об'єктів бюджетування, розробка системи бюджетів, розрахунок відповідних показників бюджетів, розрахунок необхідного обсягу грошових ресурсів, розрахунок величини внутрішнього і зовнішнього фінансування, прогноз доходів і витрат. Бюджети бувають структурних підрозділів і зведений бюджет, що характеризує діяльність підприємств у цілому. Система бюджетів підрозділяється також на операційні і фінансовий бюджети. Операційний бюджет містить у собі бюджет доходів і витрат, базу для розробки якого є безліч приватних бюджетів: виробництва, продаж продукції, витрати на матеріали й енергію, оплату праці, амортизаційні відрахування, позавиробничих витрат, податковий та ін.

Фінансовий бюджет складається з бюджету руху коштів і прогноуючого балансу активів і пасивів.

У сфері охорони навколишнього середовища за рахунок платежів формуються екологічні фонди, що у виді капітальних внесків можуть бути використані для впровадження природоохоронних заходів.

При плануванні витрат на екологічні цілі за рахунок засобів екологічних фондів розробляються бюджети витрат по основних пріоритетних напрямках використання цих ресурсів. [2, с.257-285; 16, с.108-125; 5, с.143-164; 17, с.233-237; 8, с.204-218]

ЗНАННЯ: задач бюджетування, його об'єктів, видів, змісту операційних і приватних бюджетів; використання в природоохоронній діяльності інструмента плану – бюджетів для визначення і планування капітальних вкладень у різні заходи з охорони навколишнього середовища.

УМІННЯ: розробити операційні бюджети, приватні, фінансовий бюджет. В області природоохоронної діяльності розрахувати об'єкти капітальних вкладень з урахуванням виділення коштів з екологічних фондів.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття бюджетування.
2. Види операційних бюджетів.
3. Види приватних бюджетів.
4. Бюджетування витрат.
5. Переваги бюджетування перед іншими інструментами фінансового планування.
6. Основні етапи процесу бюджетування.
7. Найважливіші фактори, що рекомендується враховувати при підготовці бюджетів.

8. Структура капітального бюджету по різних напрямках охорони навколишнього середовища.
9. Основні напрямки витрат коштів екологічних фондів.
10. Алгоритм формування екологічних фондів і основні їх джерела.

ТЕМА 2.3. КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ ПЛАНІВ. КОНТРОЛІНГ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Однією з основних функцій менеджера є планування. План повинний бути виконаний, тому на підприємствах здійснюється систематичний контроль виконання плану. За кордоном з метою контролю плану й оперативного усунення фактичних відхилень використовується система контролінгу. Існує багато трактувань цього терміну. Одне з них: "система контролінгу представляє собою синтез елементів, обліку, аналізу, контролю, планування, реалізація яких забезпечує застосування альтернативних підходів при здійсненні оперативного і стратегічного управління" (Сухарьова Л. А., Петренко С. Н.).

Інструментарій контролінгу можна використовувати для управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища, у частині виконання норм з використання природних ресурсів і лімітів з охорони навколишнього середовища. Одним з елементів цього інструментарію можуть бути бюджети, розраховані по різних операціям. Розраховані по встановленим (плановим) нормам і нормативам бюджети повинні систематично контролюватися і з метою виконання планових бюджетів вчасно ліквідувати відхилення. Контролінг дозволить адміністративно-контролюючим органам застосовувати економічні методи управління природокористуванням і з охорони навколишнього середовища. [11, с.21-31, 150-167, 220-244; 17, с.253-264, 370-380, 435-440; 8, с.202-218, 273-282, 291-303]

ЗНАННЯ: сутність контролінгу, його видів, можливості використання контролінгу в плануванні, механізму контролінгу, зв'язок контролінгу з бюджетуванням.

УМІННЯ: розробити систему контролінгу на підприємстві з метою прийняття своєчасних заходів щодо ліквідації фактичних відхилень від плану, коректувати поточні платежі за забруднення навколишнього середовища і тим самим впливати на формування екологічних фондів.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття і розмаїтість трактування змісту терміну "система контролінгу".
2. Причини появи контролінгу на сучасному підприємстві.
3. Оперативний і стратегічний контролінг.
4. Місце і роль контролінгу в управлінні підприємством.

5. Інструментарій оперативного контролінгу.
6. Бюджетування як елемент інструментарію оперативного контролінгу.
7. Визначення значень відхилень фактичних підконтрольних показників від планових.
8. Використання інструментарію контролінгу до управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища.
9. Роль норм, нормативів і бюджетів у застосуванні системи контролінгу.
10. Роль контролінгу в застосуванні економічних методів управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища.

ВИМОГИ ДО РЕФЕРАТУ

Для написання реферату з вибраної теми необхідно проаналізувати 2-3 теоретичних джерела, 2-3 джерела з практичної реалізації даного питання.

Структура реферату:

- титульний аркуш;
- план;
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- список використаної літератури (не менш 5 джерел).

Реферат оформляється на аркушах формату А-4 в обсязі 10-15 сторінок.

Основна частина реферату повинна бути написана у строгої відповідності з планом реферату. Література указується тільки з теми реферату з даної дисципліни і в строгої відповідності вимогам ДСТУ.

Реферат який не відповідає вказаним вимогам оцінюється “незадовільно”.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1 (теоретичний)

1. Система внутрішньофірмових планів.
2. Поточне (річне) планування. Структура планів.
3. Основа управління – стратегічне планування.
4. Управління природоохоронною діяльністю.
5. Довгострокові програми природоохоронної діяльності.
6. Планування інноваційної й інвестиційної природоохоронної діяльності.
7. Економічна ефективність здійснення природоохоронних заходів.
8. Рішення задач по охороні навколишнього середовища при розробці бізнес-планів, схем розміщення підприємств, екологічних програм.
9. Оцінка заходів, що закладаються в планах по охороні природних, земельних, водяних і лісових ресурсів.
10. Управління природокористуванням у регіоні.

11. Міжнародний досвід управління природокористуванням.
12. Державне планування природокористуванням.
13. Програмно-цільовий метод планування природокористування.
14. Екологічна стратегія фірми.
15. Використання елементів аналітичного планування в системі планів на підприємствах України (методи, філософія).
16. Аналітичне планування і можливості використання його елементів у плануванні охорони навколишнього середовища.
17. Організація стратегічного планування природоохоронної діяльності на прикладі України.
18. Методи програмування й аналізу застосовувані при розробці стратегічного плану, бізнес-плану і використання їх у плануванні охорони навколишнього середовища.
19. Стратегічне планування природокористування і природоохоронної діяльності.
20. Економіко-екологічна оцінка впровадження приватних технологій.
21. Види і змісти бюджетів. Технологія розробки бюджетів.
22. Зіставлення планових і фактичних величин показників у контролінгу.
23. Взаємозв'язок тактичного і стратегічного планування.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2 (теоретичний)

1. Основи оперативного планування й екологічного нормування.
2. Моніторинг, його сутність, види й об'єкти діяльності.
3. Використання моніторингу в екологічному нормуванні.
4. Зміст процесу і технологія бюджетування.
5. Природоохоронні ліміти, їх значення.
6. Види операційних бюджетів.
7. Капітальний бюджет.
8. Екологічні фонди і їх використання.
9. Формування платежів за забруднення навколишнього середовища.
10. Екологічна оцінка впровадження чистих технологій.
11. Основні напрямки витрат заходів. Екологічний фонд. Джерела їх формування.
12. Контроль виконання планів. Контролінг.
13. Інструментарій контролінгу для управління природокористуванням.
14. Бюджетування як елемент інструментарію контролінгу.
15. Адміністративно-контрольні й економічні методи управління природокористуванням.
16. Державне планування природокористування.
17. Екологічне і природно-ресурсне законодавство.
18. Стандарти і нормативи якостей навколишнього середовища.
19. Екологічне нормування, лімітування і ліцензування.

20. Економічні важелі регулювання (податки, орендна плата; плата за використання природних ресурсів; плата за забруднення середовища; плата за розміщення відходів).
21. Джерела фінансування природоохоронних заходів.
22. Організація контролю виконання планів природокористування в Україні.
23. Інструментарій контролінгу для управління підприємством.
24. Планування контролю заходів регіонального природокористування на підприємствах України.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1 (практичний) ВАРІАНТ 1

Задача 1.

Вихідні дані.

Підприємство застосовує систему калькуляцій з перемінних витрат. На майбутній рік перемінні витрати встановлені у розмірі 60 % , а постійні витрати – 10 % виторгу від реалізації продукції. Підприємство вирішило підвищити ціну реалізації на 10 % , але при цьому зберегти постійні і перемінні витрати на одиницю продукції і обсяг реалізації не змінити.

Визначити: відсоток збільшення (зменшення) частки прибутку.

- Відповіді: 1) знижується на 2 %; 2) збільшується на 5 %;
3) збільшується на 25 %.

Задача 2.

Розрахувати ефект від втрати прибутку внаслідок захворюваності працівників через забруднення середовища за умови:

- прибуток на одну людину – день роботи складає 200 грн;
- кількість непрацюючих через хворобу працівників – 40 чоловік;
- кількість людино-днів роботи на одного працівника до впровадження заходів – 210 після 246 днів.

Тест.

До складу оборотних виробничих фондів підприємства входять матеріально-речовинні елементи:

- 1) виробничі запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів, покупних виробів, запчастин, палива, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів;
- 2) верстати, агрегати, пристосування, тара;
- 3) готова продукція, кошти в касі, на розрахунковому рахунку підприємства;
- 4) прибуток підприємства, борги постачальників.

ВАРІАНТ 2

Задача 1.

Вихідні дані:

На меблевій фабриці поставлена задача збільшити виробництво спальних гарнітурів з 600 до 800 од. у рік. Для цього необхідно капітальне вкладення на суму 100 000 грн. Передбачений термін експлуатації придбаного оснащення 10 років. Собівартість спального гарнітуру 1850 грн і ціна 2000грн.

Визначити:

- 1) рентабельність інвестицій;
- 2) термін окупності.

2. Задача.

Вихідні дані:

Підприємство прогнозує реалізувати на ринку 32000 шт виробів за рік за ціною 2500 у.о. за шт. Перемінні витрати на один проданий виріб складають 1625 у.о. Постійні витрати оцінюються в 20.000.000 у.о.

Визначити:

- 1) крапку безбитковості, шт.;
- 2) знайти обсяг реалізації, у.о.

Тест.

До витрат на управління й організацію виробництва в собівартості продукції відносяться витрати:

- а) прями; б) непрями; в) по обслуговуванню устаткування.

ВАРІАНТ 3

Задача 1.

Вихідні дані:

Підприємство випускає і продає два продукти X і У. Очікувані результати на наступний рік такі:

<i>Показники</i>	<i>Продукт X</i>	<i>Продукт У</i>
Реалізація, од.	80 000	20 000
Ціна за од., грн	12	8
Перемінні витрати, грн	8	3

Постійні витрати оцінюються в 273 000 грн.

Визначити: "крапку безбитковості".

Відповідь: 1) 570 000; 2) 606 667; 3) 679 467; 4) 728 000.

Задача 2.

Визначити економічний ефект природоохоронних заходів. Розрахувати економію витрат при впровадженні заходів щодо оздоровлення роботи за умови:

- загальні інвестиції на впровадження заходів – 900 тис. грн;
 - випуск продукції – 100 виробів у рік;
 - собівартість одиниці продукції до впровадження заходів – 20 тис. грн;
 - собівартість одиниці продукції після впровадження заходів – 18 тис. грн.
- Порівняти витрати й отриманий дохід. Зробити висновки.

Тест.

У поняття "рентабельність підприємства" входять:

- 1) одержання підприємством прибутку;
- 2) відношення прибутку до витрат на капітальні заходи;
- 3) відношення прибутку до середньої вартості основних фондів і зворотних засобів;
- 4) балансовий прибуток на 1 грн обсягу реалізованої продукції;
- 5) відношення прибутку до ціни виробу.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2 (практичний) ВАРІАНТ 1

Задача 1.

Вихідні дані:

Підприємство виготовляє і реалізує один вид продукції. При цьому в плані року підприємство має наступні показники:

- постійні витрати – 18000 у.о.
- перемінні прямі витрати на од. продукції – 870 у.о.;
- договірна ціна на од. продукції – 1380 у.о.

Визначити: який повинен бути обсяг реалізації, щоб випуск цієї продукції був виправданий?

Задача 2.

Визначити окупність капітальних витрат:

- загальний обсяг продукції цеху – 70 виробів у рік;
- собівартість од. продукції з 9 тис. грн до впровадження заходу знизилася до 6 тис. грн після впровадження;
- загальні витрати на оздоровлення роботи 1500 тис. грн.

Нормативний коефіцієнт економічної ефективності застосовувати в нову техніку.

Отримані результати розрахунків порівняти з нормативними, зробити висновки.

Тест.

Рівень використання основних виробничих фондів характеризують:

- 1) рентабельність, прибуток;
- 2) фондівіддача, фондомісткість;

- 3) фондоозброєність роботи працівників;
- 4) коефіцієнт змінності;
- 5) продуктивність праці робітників.

ВАРІАНТ 2

Задача 1.

Розрахувати відпускну ціну на товар X, якщо відомо, що виробнича собівартість становить 231 грн, комерційні витрати – 69 грн, рентабельність виготовлення продукції 1,5 %, ПДВ – 20 %.

Відповіді: 1) 360 грн; 2) 484,50 грн; 3) 365,40 грн.

Задача 2.

Визначити, чи ефективно будівництво очисних споруд при умовах:

- капіталовкладення для будівництва очисних споруд склали 200 тис. руб;
- щорічні експлуатаційні витрати – 50 тис. руб;
- річний економічний ефект від використання рибних запасів складає – 80 тис. руб.

Після розрахунків зробити висновки. Для порівняння прийняти нормативний коефіцієнт дисконту у середньому по народному господарству.

Тест.

Ефективність використання оборотних засобів характеризує:

- 1) прибуток, рентабельність виробництва;
- 2) коефіцієнт оборотності, середня тривалість одного обороту;
- 3) фондвіддача, фондомісткість продукції;
- 4) фондоозброєність роботи.

ВАРІАНТ 3

Задача 1.

Підприємство виготовляє і продає ручки. Перемінні витрати складають 3 у.о. за кожну ручку, а постійні витрати – X. Підприємство може продавати 600 000 ручок по 5 у.о. і мати від цього прибуток 200 000 у.о. чи продавати 350 000 ручок по 6 у.о. чи 200 000 ручок по 4 у.о. кожна.

Визначити: яку альтернативу обере підприємство і чому? Розрахунок відобразити в таблиці:

Обсяг виробництва	Перемінні витрати		Постійні витрати		Ціна за шт., у.о.	Виторг, у.о.	Прибуток, у.о.
	Од. прод.	Сума, у.о.	Од. прод.	Сума, у.о.			

Задача 2.

Підприємство виготовляє вироби X і Y . Дані по виробництву і реалізації виробів зазначені в таблиці:

Показники	Виробу	
	X	Y
Ціна реалізації, у.о.	6	12
Перемінні витрати, у.о.	2	4
Кількість реалізованої продукції, шт.	70 000	30 000
Постійні витрати	300 000	

Визначити: "крапку беззбитковості" для кожного виду продукції.

Тест.

В угруповання витрат по статтях калькуляції входять витрати на:

- 1) сировину й основні матеріали;
- 2) оплату праці;
- 3) амортизацію основних виробничих фондів;
- 4) паливо й енергію на технологічні цілі;
- 5) допоміжні матеріали.

ЗАВДАННЯ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТАМИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Порядок виконання контрольної роботи

Студенти виконують контрольну роботу в обсязі 12 сторінок рукописного тексту в учнівському зошиті. На титульному аркуші обов'язково вказати № варіанту контрольної роботи.

Теоретичне питання викладати по плану який приведений у контрольній роботі, в обсязі 8-10 сторінок зошиту.

Умови задачі і 2-х тестів обов'язково переписати у зошит. Задача повинна бути вирішена з вказівкою всіх арифметичних дій та одиниць виміру економічних показників.

Відповідь на тести повинна мати пояснення причини його вибору.

Список літератури повинен відповідати вимогам стандартів.

Контрольна робота яка не відповідає вимогам оцінюється "незадовільно".

Примітка: *варіант контрольної роботи визначається сумою двох останніх цифр № залікової книжки. Наприклад, № залікової книжки 05186 – варіант №14 (8+6).*

I. ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ

1. Види операційних бюджетів.
2. Підприємство і навколишнє середовище: проблеми взаємодії.
3. Оцінка доцільності впровадження природоохоронних заходів.

4. Ефективність розподілу засобів при плануванні природоохоронних заходів.
5. Контроль виконання планів. Контролінг.
6. Види економічної оцінки природних ресурсів.
7. Орендна плата в надрокористуванні.
8. Податки і платежі за природокористування.
9. Вартісна оцінка природних благ.
10. Проблеми торгівлі квотами на викид у зв'язку з ратифікацією Кіотського протоколу.
11. Подвійне оподаткування за забруднення навколишнього середовища і його роль у стимулюванні витрат на охорону навколишнього середовища.
12. Задачі моніторингу навколишнього середовища.
13. Економічні функції навколишнього середовища й альтернативні витрати її використання.
14. Основи оперативного планування й екологічного нормування.
15. Природоохоронні витрати.
16. Економічний збиток від забруднення і деградації навколишнього середовища.
17. Зовнішні ефекти в економіці природокористування.
18. Контроль забруднення навколишнього середовища й екологічний моніторинг.

II. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Задача 1

Нехай у вас є 100 руб. Процентна ставка банку – 30% річних. Якщо ви покладете ці гроші в банк, то через рік одержите 130 руб. Через два роки ви одержите 169 руб і т.д. Як виходить ця сума?

Задача 2

Поясніть, в чому полягає еколого-економічний результат проведення природоохоронного заходу для ТЕЦ.

ТЕЦ (теплоелектроцентрально) виробляє щорічно 5 млн кВт на годину електроенергії. Паливом для неї служить вугілля в кількості 1,3 кг на 1 кВт в годину. Зольність вугілля складає 30%. Ця зола уловлюється електрофільтрами, ступенем очистки 95%. Щонайменше 55% золи відпускається підприємствам АПК для підвищення родючості ґрунтів (вапнування).

Збір за забруднення атмосфери становить 420 грн/т, відпускна вартість золи для господарств АПК – 45 грн/т.

Які додаткові ефекти (соціальні, екологічні) буде отримано при впровадженні цього заходу?

Задача 3

Проаналізуйте наведені в таблиці дані та дайте рекомендації щодо будівництва установки для очищення стоків від забруднюючих речовин.

Вихідні дані для розрахунку ефективності будівництва очисної установки наведено в таблиці 1.

Додаткові дані:

Щорічно в стоках накопичується 8 т забруднюючих речовин. Норматив плати за скиди, з урахуванням басейнового коефіцієнту, складає – 850 грн/т. Від утилізації вловлених речовин господарство має чистий прибуток 150 грн/т. Нормативний коефіцієнт приведення капітальних витрат до одного року $E_n = 0,15$.

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку ефективності будівництва очисної установки

Варіант	Ступінь очистки, %	Капітальні витрати, тис. грн	Поточні витрати, тис. грн/рік
A	70	30	1,5
B	85	30	2,0
C	90	40	1.5
D	95	40	2,0

Рекомендації обґрунтуйте відповідними розрахунками.

а) Чи зміниться економічна ефективність, якщо будуть збільшені нормативи плати за скиди забруднюючих речовин?

б) Чи зміниться економічна ефективність, якщо через використання сучасних технологій подовжиться термін експлуатації обладнання?

Задача 4

Розглядаються два проекти. Перший припускає інвестування 2 млн руб за два роки й у перший рік може дати прибуток 300 000 руб. Другий припускає інвестування 4 млн руб за три роки й у перший рік може дати прибуток 400 000 руб. Оцінити їх ефективність методами рентабельності і строку окупності?

Задача 5

Загальна площа орної землі КСП "Нива" складає 3200 га, з яких слабо еродованих – 11%, середньо еродованих – 4,4%, сильно еродованих – 1,3%. Визначте щорічні втрати гумусу внаслідок ерозійних процесів, якщо відомо, що в середньому винос ґрунту з 1 га складає:

- на слабо еродованих землях – 9,8 т/ рік;
- на середньо еродованих – 29,5 т/ рік;
- на сильно еродованих – 59,6 т/ рік;
- вміст гумусу в ґрунті складає – 3,7 %.

а) Розрахуйте збитки, які завдані господарству від ерозії, якщо для компенсації втрат гумусу необхідно внести додатково органічних добрив з розрахунку 1,3 т органіки на кожну тону втраченого гумусу. Витрати господарства на внесення цих добрив складають 80 грн/т.

б) Наведіть приклади протиерозійних заходів.

в) Дайте рекомендації керівництву господарства щодо зменшення негативних наслідків ерозії.

Задача 6

Розглядається інвестиційний проект. Нехай період інвестування складає три роки. Процентна ставка на доходи і витрати складає 10%. Необхідне вкладення – 12 000 руб у нульовий рік. Чистий доход після першого року – 10 000 руб, після другого – 3000, після третього – 2000 руб. Визначити коефіцієнти дисконтування і розрахувати ЧДВ?

Задача 7

На площі 350 га фермером було проведено комплекс протиерозійних заходів. До цих заходів врожай зернових складав 32 ц/га, після їх проведення врожай підвищився на 25%. Собівартість вирощування зернових дорівнювала 250 грн/т до проведення заходів, після – 700 грн/т, а реалізаційна ціна на зерно у співставних цінах складає 652 грн/т.

а) Визначити госпрозрахунковий (додатковий) економічний ефект від підвищення родючості ґрунту.

б) Що не враховує фермер при обчисленні ефективності протиерозійних заходів?

Задача 8

Розглядається інвестиційний проект. Нехай період інвестування складає три роки. Процентна ставка на доходи складає 10 %, а на витрати 15%. Необхідне вкладення – 12 000 руб у нульовий рік. Чистий доход після першого року – 10 000, після другого – 3000, після третього – 2000. Розрахувати дисконтні доходи і дисконтні витрати?

Задача 9

Оцінити у вартісній формі запаси відтворених ресурсів.

Умови:

- ціна продажу (P_t) 1 кг грибів – 15 руб;
- ціна продажу (P_t) 1 кг ягід – 15 руб;
- ставка дисконтування (r) – 3 %;
- величина витрат (C_t) на збір грибів і ягід – 9 руб/день;
- вага грибів, заготовлених за рік (Q_1) – 708 117 кг;
- вага ягід, заготовлених за рік (Q_2) – 1 028 476 кг;
- усереднений обсяг заготівлі грибів і ягід – 1,5 кг/день.

Розрахувати:

- 1) вартість 1 кг ресурсів, що збираються за день з урахуванням витрат на збір грибів і ягід;
- 2) вартість заготовлених за рік грибів;
- 3) вартість заготовлених за рік ягід;
- 4) загальну вартість грибів і ягід, заготовлених за рік.

Задача 10

Визначити обсяги збору за забруднення атмосфери викидами промислового підприємства.

Таблиця 2

Розрахунок суми збору за забруднення атмосфери викидами промислового підприємства

Назва забруднюючої речовини	Обсяги викидів т/рік		Норматив збору грн/т	Коригуючий коефіцієнт	Сума збору, грн		
	В межах ліміту	Понад ліміт			В межах ліміту	Понад ліміт	Всього
Азоту оксиди	49	5	53	1,36			
Ангідрид сірчистий	30	2	53	1,63			
Вуглецю окис	75	10	2	1,63			
Тверді речовини	150	15	2	1,63			
Всього	-	-	-	-			

Заповнити порожні клітини таблиці, результат пояснити.

Задача 11

Визначити обсяги збору за забруднення атмосфери викидами промислового підприємства, якщо на підприємстві не розроблено і не затверджено лімітів.

Заповнити порожні клітини таблиці 3. Результат пояснити.

Таблиця 3

Розрахунок суми збору за забруднення атмосфери викидами промислового підприємства

Назва забруднюючої речовини	Обсяги викидів т/рік	Норматив збору грн/т	Коригуючий коефіцієнт	Сума збору, грн		
				В межах ліміту	Понад ліміт	Всього
Азоту оксиди	49	53	1,36			
Ангідрид сірчистий	30	53	1,63			
Вуглецю окис	75	2	1,63			
Тверді речовини	150	2	1,63			
Всього	-	-	-			

Яким чином зміниться сума платежів за забруднення атмосфери, якщо підприємство отримає дозвіл на викиди зазначених у таблиці обсягів забруднюючих речовин?

Задача 12

Оцінка виснаження запасів піщано-гравійних ресурсів методом витрат користувача.

Умови:

- загальна рента (R) за піщано-гравійну суміш у розрахунковому році – 5,2 млн руб;
- прогнозний термін експлуатації достовірних запасів піщано-гравійної суміші (T) - 30 років;
- ставка дисконтування (r) – 3 %.

Розрахувати:

- 1) вартість виснаження запасів піщано-гравійної суміші.

Задача 13

Визначити обсяги збору за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти. Заповнити порожні клітини таблиці 4, результати пояснити.

Таблиця 4

Розрахунок суми збору за забруднення водних джерел

Назва забруднюючої речовини	Обсяги викидів т/рік		Норматив збору грн/т	Басейновий коефіцієнт	Сума збору, грн		
	В межах ліміту	Понад ліміт			В межах ліміту	Понад ліміт	Всього
Азот амоній	30	2	35	2,2			
Органічні речовини	40	-	14	2,2			
Нітрати	50	-	3	2,2			
Нітриди	15	3	172	2,2			
Всього	-	-	-	-			

Яку суму необхідно було б сплатити підприємству у відсутності дозволу на скиди забруднюючих речовин?

Задача 14

Розрахувати загальну економічну ефективність від природоохоронних заходів при умові:

- приріст прибутку на підприємстві – 30 тис. руб;
- поточні витрати протягом року – 12 тис. руб;
- капітальні вкладення у природоохоронні міри – 120 тис. руб.

Нормативний коефіцієнт дисконту природоохоронних витрат прийняти по галузі “сільське господарство”. Зробити висновки, порівняв фактичний коефіцієнт економічної ефективності з нормативним.

Задача 15

Визначити окупність капітальних витрат у заходи по оздоровленню виробничої обстановки при умові:

- загальний обсяг продукції цеху – 70 виробів у рік;
- собівартість одиниці продукції з 9 тис. руб до впровадження заходів знизилася до 6 тис. руб після впровадження;
- загальні витрати на оздоровлення праці – 1500 тис. руб.

Нормативний коефіцієнт економічної ефективності прийняти в нову техніку. Отримані результати розрахунків порівняти з нормативними, зробити висновки та пропозиції.

Задача 16

Визначити обсяги збору за забруднення атмосфери викидами автомобільного транспорту.

Заповнити порожні клітини таблиці 5, результат пояснити.

Поясніть, чи необхідно було подбати автопідприємству про отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин автомобільним транспортом? Чому?

Таблиця 5

Розрахунок суми збору за забруднення атмосфери викидами автотранспортного підприємства

Вид пального	Обсяги використання т/рік	Норматив збору грн/т	Коригуючий коефіцієнт	Сума збору, грн
Дизельне	15	3	1,63	
Бензин етильований етильований	30	4	1,63	
Бензин неетильований	25	3	1,63	
Стиснений газ	15	2	1,63	
Всього	-	-	-	

Задача 17

Визначити госпрозрахунковий економічний ефект природоохоронних заходів. Розрахувати економію витрат при впровадженні заходів щодо оздоровлення роботи за умови:

- загальні інвестиції на впровадження заходів – 900 тис. грн;
- випуск продукції – 100 виробів у рік;
- собівартість одиниці продукції до впровадження заходів – 20 тис. грн;
- собівартість одиниці продукції після впровадження заходів – 18 тис.грн.

Порівняти витрати й отриманий дохід. Зробити висновки.

Задача 18

Визначити обсяги збору за складування відходів. Відходи розміщуються за межами населеного пункту на спеціально створеному

полігоні. Для відходів IV класу відведено звалище, що не забезпечує повного захисту навколишнього середовища від забруднення. Воно розташоване в межах території населеного пункту (на відстані 2 км від адміністративного кордону міста).

Заповнити порожні клітини таблиці 6, результат пояснити.

Таблиця 6

Розрахунок суми збору за розміщення відходів

Клас небезпеки відходів	Обсяги викидів т/рік		Норматив збору грн/т	Сума збору, грн		
	В межах ліміту	Понад ліміт		В межах ліміту	Понад ліміт	Всього
I. Надзвичайно небезпечні	0,5	-	55			
II. Високо небезпечні	3	1	2			
III. Помірно небезпечні	50	-	0,5			
IV. Мало небезпечні	150	10	0,2			
Всього	-	-	-			

Як зміниться сума платежів при використанні спеціального полігону для захоронення відходів, що знаходиться на відстані 5 км від адміністративних кордонів міста?

III. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

I. 1. Мікроекономіка природокористування вивчає:

- попит та пропозицію на ринках забруднень;
- взаємодію між підприємством, домогосподарством і територією в процесі природокористування;
- монополізм у природокористуванні.

2. У спрощеній моделі мікроекономічної системи враховуються:

- підприємства, джерела природних ресурсів;
- підприємства, джерела природних ресурсів, домогосподарства;
- домогосподарства, джерела природних ресурсів, переробка відходів.

3. Відходомісткість природного середовища — це:

- кількість відходів підприємств;
- обсяг відходів, що може бути перероблений природним середовищем без шкоди для природи й суспільства;

в) загальний обсяг відходів, що може бути розміщений у природному середовищі.

4. У високорозвинених країнах вплив на природу збільшується за рахунок:

- а) приросту населення;
- б) зростання виробництва;
- в) росту споживання.

5. Найбільш стійким компонентом мікроекономічної системи є:

- а) підприємство;
- б) домогосподарство;
- в) природне середовище.

6. Природокористування в ринковій економіці розвивається за рахунок:

- а) кочового освоєння ресурсів;
- б) постійного розширення ресурсної периферії;
- в) кардинальної зміни видів використовуваних ресурсів і впровадження маловідходного виробництва.

7. Спеціалізовані екологічні підприємства:

- а) вивчають природу;
- б) переробляють відходи і вивчають природу;
- в) переробляють відходи, вивчають природу, забезпечують відновлення природних ресурсів.

8. Екологічні витрати виробництва – це:

- а) витрати, пов'язані зі збільшенням обсягів видобутку природних ресурсів;
- б) витрати, пов'язані з перевищенням відходоємкості території;
- в) витрати, що забезпечують збереження й відновлення природного середовища.

9. Ріст екологічних витрат виробництва пов'язаний з:

- а) зростанням виробництва;
- б) наростаючим перевищенням відходоємкості території;
- в) погіршенням якості природних ресурсів;

10. Екологічний фактор розміщення виробництва сприяє:

- а) збереженню виробництва в староосвоєних районах;
- б) переносу виробництва в екологічно «чисті» райони;
- в) зростанню виробництва в староосвоєних районах.

11. Задача оптимізації природних ресурсів зважується у високорозвинених

країнах на основі критерію:

- а) максимізації використання ресурсів;
- б) мінімізації використання ресурсів;
- в) використання ресурсів для досягнення політико-економічної цілі.

12. Високий рівень забруднення в умовах планової економіки пов'язаний у першу чергу з:

- а) технологіями виробництва;
- б) державною (загальнонародною) власністю на природні ресурси;
- в) мінімізацією витрат виробництва.

13. У традиційній економіці оптимальне використання ресурсів визначається:

- а) критерієм стійкості мікроекономічної системи;
- б) критерієм мінімізації використання ресурсів;
- в) критерієм максимізації використання ресурсів.

14. Найкращим критерієм розподілу ресурсів між користувачами є:

- а) право приватної власності;
- б) рішення місцевого органу управління;
- в) рішення вождя;
- г) рішення громади.

15. Оцінка впливу на навколишнє середовище – це:

- а) грошова оцінка негативних ефектів;
- б) кількісна і якісна оцінка всіх ефектів, що виникають у результаті впливу;
- в) якісна оцінка впливу на природу.

16. Обсяг продукції екологічного сектора економіки:

- а) постійно збільшується;
- б) постійно скорочується;
- в) залишається стабільним,

17. Екологізація виробництва необхідна в першу чергу в:

- а) машинобудуванні;
- б) енергетиці;
- в) будівництві.

18. Що є податковою базою при численні земельного податку?

- а) кадастрова вартість земельної ділянки;
- б) диференціальний рентний дохід;
- в) абсолютний рентний дохід;

г) розрахунковий рентний дохід.

П. 1. Основними показниками фінансового плану підприємства є:

- а) загальна сума прибутку;
- б) собівартість товарної продукції;
- в) асигнування з бюджету;
- г) дохід підприємства;
- д) платежі до бюджету;
- е) рентабельність виробництва.

Відповіді: 1) а, б, в, г; 2) а, в, д; 3) а, г, е.

2. Назвіть чинники, які безпосередньо впливають на розмір виручки від реалізації продукції:

- а) обсяг виробництва;
- б) стан основних засобів;
- в) вартість майна підприємства;
- г) якість продукції;
- д) орендна плата.

Відповіді: 1) а, в; 2) а, д; 3) б, в; 4) а, г.

3. Планування капітальних вкладень на підприємстві містить:

- 1) обчислення необхідного обсягу виробничих інвестицій на розрахунковий період;
- 2) розробку виробничої програми на плановий період;
- 3) план матеріально – технічного забезпечення.

Відповіді: 1); 2); 3).

4. Основними шляхами збільшення прибутку на промисловому підприємстві є:

- а) підвищення продуктивності праці;
- б) зростання виробництва і реалізації продукції;
- в) зниження собівартості продукції;
- г) поліпшення якості продукції;
- д) розширення асортименту;
- е) підвищення фондівіддачі.

Відповіді: 1) а, б, д; 2) в, г; 3) д, е.

5. Ефективність виробництва забезпечується за рахунок:

- 1) оптимізації витрат на виробництво;
- 2) мінімізації витрат на виробництво;
- 3) максимізації витрат на виробництво;
- 4) правильні всі відповіді

Відповіді: 1); 2); 3); 4).

6. Основні принципи планування виробництва:

- а) стабільність;
- б) неперервність;
- в) універсальність;
- г) оптимальність;
- д) комплексність;
- е) науковість.

Відповіді: 1) б, в, г, е; 2) б, г, д, е; 3) б, в, г, д, е.

7. Бізнес-план – це:

1) документ, що являє собою результат комплексного дослідження основних сторін діяльності підприємства; опис функціонування створеного або реконструкції нового підприємства, робочий інструмент підприємця для організації своєї роботи;

2) задум (завдання, проблеми) і необхідні засоби його реалізації з ціллю доступу та отримання очікуваного економічного, технічного, технологічного або організаційного результату.

Відповіді: 1); 2).

8. Одним із завдань фінансового плану є:

1) планування виробництва та реалізації продукції;

2) визначення витрат підприємства;

3) забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами.

Відповіді: 1); 2); 3).

9. Назвіть витрати, що залежать від обсягу виробництва:

1) валові;

2) змінні;

3) постійні.

Відповіді: 1); 2); 3).

10. Які витрати належать до умовно-постійних:

а) електроенергія на освітлення;

б) електроенергія на технологічні потреби;

в) сировина й основні матеріали;

г) амортизаційні відрахування;

д) адміністративно-управлінські витрати;

е) заробітна плата робітників-погодинників.

Відповіді: 1) а, г, д; 2) а, д, е; 3) б, в, г.

11. Фінансове планування – це:

1) визначення обсягу фінансових ресурсів, необхідних для виробничо-господарської діяльності підприємства;

2) визначення джерел надходження фінансових ресурсів;

3) визначення обсягу фінансових ресурсів, необхідних для виробничо-господарської діяльності підприємства, а також джерела їх надходження.

Відповіді: 1); 2); 3).

12. В залежності від терміну, на який розробляється план, існують такі види планів підприємства:

- а) довгострокові плани;
- б) короткострокові плани;
- в) бізнес-план;
- г) фінансовий план.

Відповіді: 1) а, г; 2) а, б; 3) б, в, г.

13. Оперативні плани – це:

- 1) плани на 5-10-15 років;
- 2) плани капітальних вкладень;
- 3) детальні плани, присвячені вирішенню конкретних питань діяльності підприємства в короткостроковому періоді.

Відповіді: 1); 2); 3).

14. В якій країні ринкові дозволи на викиди принципово не застосовуються?

- а) в Канаді;
- б) в Росії;
- в) во Франції;
- г) в Германії.

15. Які з міжнародних і національних інструментів застосовуються для рішення глобальної проблеми виснаження озонового шару?

- а) квоти країн на викид вуглекислого газу;
- б) енергетичні податки з диференціацією по змісту вуглеводнів;
- в) угода про поступове відмовлення використання і виробництва хлорфторвуглеводнів;
- г) осушення боліт.

16. До природоохоронних заходів належать:

- а) усі види господарської діяльності, спрямовані на зменшення та ліквідацію негативного антропогенного впливу на довкілля;
- б) створення державної системи моніторингу;
- в) екологізація виробництва.

17. Моніторинг це:

- а) постійне спостереження за навколишнім середовищем;

- б) аналіз і прогноз стажу довкілля;
- в) система управління навколишнім середовищем;
- г) всі названі визначення.

18. В якому співвідношенні розподіляються суми збору за забруднення навколишнього середовища:

- а) 50% до державного бюджету і 50% до місцевих бюджетів;
- б) 30% до державного бюджету і 70% до місцевих бюджетів;
- в) 20% до державного бюджету і 80% до місцевих бюджетів;
- г) органи самоврядування самостійно вирішують, в межах своєї компетенції.

ЛІТЕРАТУРА (основна)

1. Алексеева М.М. "Планирование деятельности фирм". "Финансы и статистика" М., 2003, 245с.
2. Бочаров В.В. "Коммерческое бюджетирование".
3. Голубь А.А., Струкова Е.Б. "Экономика природных ресурсов", М., 1998.
4. Дайле А. " Практика контроллинга", "Финансы и статистика", М., 2001, 330 с.
5. Ильин А.И. "Планирование на производстве", Минск, 2003, 648 с.
6. Кислый В.Н. и др. Экологизация управления предприятием. Сумы, «Университетская книга», 2002.
7. Константинов В.М., Челидзе Ю.Б. "Экономические основы природопользования", М., 2001.
8. Мельник Л.Г. Екологічна економіка. Суми, "Університетська книга", 2002.
9. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Затверджена наказом Мінекобезпеки України № 38 від 18.05.95р.
10. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. Затверджена наказом Мінекобезпеки України № 37 від 18.05.95р.
11. Петренко С.Н. "Контроллинг Эльга Ника", 2003, 326 с.
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 1.03.99р. № 303 "Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору" // Урядовий кур'єр. - 1999.- № 65-66.
13. Рябчиков А.К. Экономика природопользования. Учебное пособие. М.:

«Элит - 2000», 2003.

14. Царёв В.В. Внутрифирменное планирование. "Питер". М., С-ПБ., и др., М., 2002, 480с.
15. Хачатуров С.Т. "Инвестиционная политика природопользования", М., 1989.
16. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. – Львів: "Магнолія плюс", 2004. – 268с.
17. Экология и экономика природопользования. Учебник под ред. Э.В. Гирусова, 2000.

ЛІТЕРАТУРА (додаткова)

1. Закони України – про охорону навколишнього природного середовища; про екологічну експертизу; про ставки відрахувань; платежів; нормативах викидів, збирання.
2. Журнали "Екологія довкілля", "Екологічний вісник", "Економіка України".
3. Буркинський Б.В., Степанов М.В., Харичков С.К. Природопользование: основы экономико-экологической территории. ИПРЕИ, НАН Украины, Одесса, 1999, 350с.
4. Диксон Д., Скура Л., Карпенко Р., Шермони П., Экономический анализ влияния на окружающую среду. "Кручен-Пресс", М., 2000
5. Коуз Р., Природа фирмы; проблема социальных издержек, кн. США, экономика, политика, идеология, М., 1993, гл. 2,3,4,5.
6. Медоуз Д.Х., Медоуз Д.Л. Границы роста, МГУ, М., 1991.
7. Чепурных Н.В., Новоселов А.Л. Планирование и прогнозирование природопользования. М.: Интерпракс, 1995.
8. Яремчук І.Г. Економіка природокористування. К.: «Просвіта», 2000.